

DANIJELO ALERIĆ

POGLED NA TOPONIM POČITELJ

Riječ je o toponimu *Počitelj* kojim se označuje po jedno naselje u Lici i Hercegovini. Iznose se i kritički pretresaju dosadašnji pokušaji da se on protumači (Vego; Daničić, Maretić, Skok, Matic). Dokazuje se da je tal. *cittadella* < *citatella* < *civitatella*. Utvrđuje se da je tal. *cittatella* > mađ. **csitattel* > hrv. **čitelj*. Zaključuje se da je toponim *Počitelj* nastao pojednočlanjivanjem toponimne sintagme **Pod čitelj* odnosno **Pod čiteljem*.

1.

Imenom *Počitelj* danas se na južnoslavenskom području označuju samo dva naselja: jedno u Lici i jedno u Hercegovini. U oba slučaja ono se izgovara s akcentom *Počitelj*, gen. *Počitelja*, koji se čuva i u kretiku *počiteljski* (u Lici i *počiteljački*), u etnicima *Počiteljani* (u Hercegovini i *Počiteljac*) i *Počiteljica* (u Lici i *Počiteljankinja*), i u potamonimu *Počiteljica* 'potok što izvire blizu Počitelja u Lici'.¹

Počitelj u Lici smješten je na jugozapadnom rubu Ličkoga polja, podno Velebita, na nadmorskoj visini od 589 m. Jugozapadno od njega stoje na brdu ruševine poznate pod imenom *Vuksanova gradina*. S razlogom se misli da su to ostaci srednjovjekovnoga grada Počitelja.²

U povijesnim se dokumentima ime *Počitelj* na tome području prvi put spominje g. 1263, u ispravi ugarsko-hrvatskoga kralja Bele IV. Tada se njime ne označuje grad, nego neka zemlja, neki posjed ličkoga kneza Petra. Kaže se, doduše, *terra Pochotil* umjesto očekivanoga *terra Pochitel*, ali, očito, samo zato što je toponim prošao kroz jezični filter mađarske administracije (i sastavljač je isprave, sudeći po njegovu latiniziranom prezimenu *Farcasius*, bio Mađar). Iz isprave se saznaje da je Bela IV. od svoga vjernoga kneza Petra svojedobno bio uzeo tu zemlju *pro munitione faciendā* pa mu sada, s izvjesnim zakašnjenjem, u zamjenu za nju daje nekoliko drugih zemalja u Lici, koje pripadaju obližnjem neimenovanom ličkom gradu (*de terra castri*), očito kasnijem gradu Počitelju.³ Zemlja je, dakle, bila za grad od velika značenja kad je uzeta

¹ Usp. RjJAZU (= Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, izd. JAZU, Zagreb 1880—1976), s. v.

² Usp. R. Horvat, *Lika i Krbava*, Zagreb 1941, str. 126; EJ (= Enciklopedija Jugoslavije, I. izdanje, knj. 1—8, Zagreb 1955—1971), s. v. *Počitelj* 1.

pro munitione facienda. Bila je i dosta velika kad kralj za nju daje knezu više drugih zemalja. Kako je, k tome, bila poznata pod imenom *Počitelj*, mora se iz svega zaključiti da se je nalazila tik ispod onoga neimenovanoga grada, tj. ispod današnje Vuksanove gradine.

Ime *Počitelj* baš kao ime ličkoga *naselja* ili *grada* zabilježeno je prvi put g. 1332, dakle sedamdesetak godina kasnije, kad se spominje Juraj Vlatković kao knez *de Pochitel*.⁴

U hrvatskom tekstu ime se ličkoga Počitelja spominje prvi put g. 1393. Tada su krbavsko-lički knezovi Tomaš i Butko potvrdili jedan mirovni ugovor *pod Počitelom*.⁵

Počitelj u Hercegovini nalazi se na lijevoj obali Neretve, tričetiri kilometra uzvodno od Čapljine. Smješten je na pristranku i u podnožju strmoga brda visoka 100 m, na čijem se vrhu uzdiže srednjovjekovni grad.⁶

Područje na kojem leži to hercegovačko mjesto nije prikladno za naselje, ali je bilo upravo kao stvoreno za srednjovjekovnu utvrdu odnosno grad. Zato povjesničar Kreševljaković zaključuje da je tu »najprije sagrađena tvrđava, a onda je do nje nastala varošica«.⁷

Počitelj u Hercegovini spominje se prvi put u ispravi aragonsko-sicilijanskoga kralja Alfonsa V. iz g. 1444, u dosta iskrivljenu obliku *Posichell* (*Posichell Vdobravah*, tj. Počitelj v Dubravah).⁸ Nakon toga spominje se u ispravi njemačkoga kralja i rimskoga cara Fridriha III. iz g. 1448, također u dosta iskrivljenu obliku *Beczitel*,⁹ a zatim u ispravi spomenutoga kralja Alfonsa V. iz g. 1454, tada u točnijem obliku *Pozitell*.¹⁰

Budući da je car Fridrih III. u spomenutoj ispravi iz g. 1448, kako se razabire iz same te isprave, zapravo potvrdio hercegu Stjepanu Vukčiću Kosači posjede koji su prije bili potvrđeni njegovu stricu Sandalju Hraniću,¹¹ može se zaključiti da je Počitelj pod tim imenom bio poznat i prije g. 1414.¹²

2.

Ekonom *Počitelj* dosad je tumačen uglavnom na tri različita načina:

1. Povjesničar Marko Vego izvodi ga na jednom mjestu najjednostavnije, od antroponima *Počitelj*. Na osnovi povijesnih dokumenata i

³ Usp. T. Smičiklas, *Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 5, Zagreb 1907, str. 245.

⁴ Usp. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, knj. 1, Zagreb 1868, str. 393.

⁵ Usp. Đ. Šurmin, *Hrvatski spomenici*, sv. 1, Zagreb 1898, str. 99.

⁶ Usp. *EJ*, s. v. *Počitelj* 2.

⁷ Usp. H. Kreševljaković, *Počitelj na Neretvi*, Narodna uzdanica, Kalendar za godinu 1934. (1352—1353 po Hidžretu), Sarajevo 1933, str. 27.

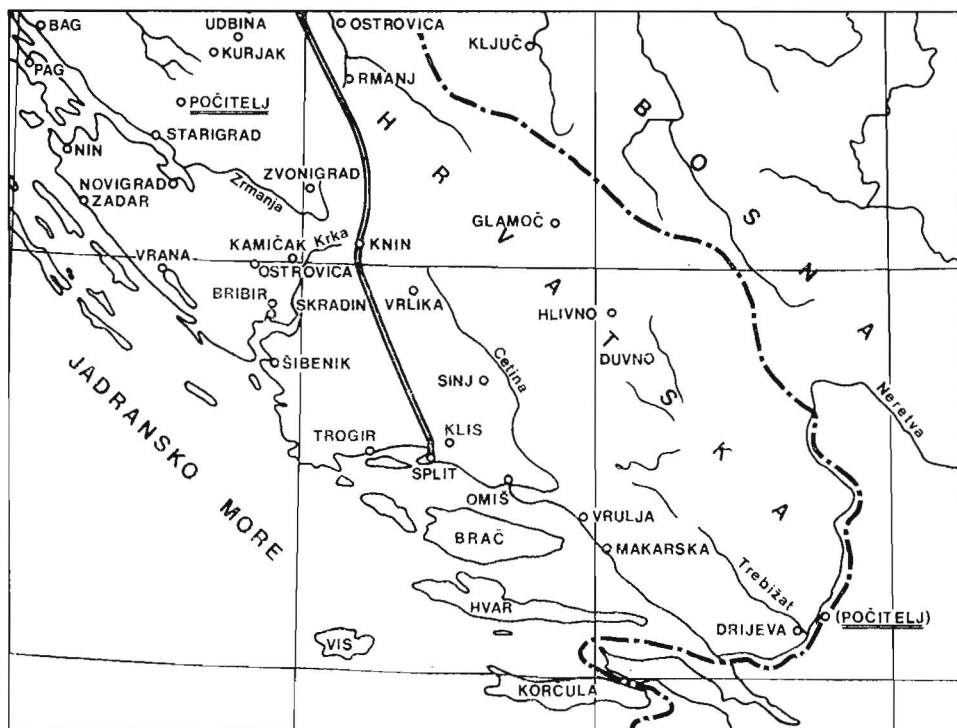
⁸ Usp. M. Vego, *Iz historije srednjovjekovne Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1980, str. 467. i 469.

⁹ *Ib.*, str. 471. i 472.

¹⁰ *Ib.*, str. 481. i 485.

¹¹ *Ib.*, str. 470. i 471.

¹² *Ib.*, str. 454.

Položaj ličkoga i hercegovačkoga Počitelja na karti dijela Hrvatske poslije zadarskoga mira 1358. (Usp. F. Šišić, Pregled povijesti hrvatskoga naroda, Zagreb 1962, karta 7; ovdje dodana lokacija hercegovačkoga Počitelja.)

današnje toponimije on dolazi do zaključka da je na mjestu hercegovačkoga Počitelja u XII. st. postojalo naselje »nazvano Policom ili Polačom, bez nekog utvrđenja«, a onda kaže: »Prošlo je dugo vremena dok se u današnjem Počitelju sazidao utvrđeni grad ili kastel i dobio svoje ime Počitelj. Počitelj treba izvoditi od imena Počitelja koji je s vojском čuvao grad u ime bosanskih vladara i humskih gospodara. Tako je kastelan Počitelj dao ime utvrđenom gradu Počitelju, sigurno u 14. ili prvoj polovini 15. stoljeća. U to doba je postojalo vlastito ime Počitelj.«¹³ Odmah za tim Vego sugerira da je na isti način nastalo i ime ličkoga Počitelja.

Zanimljivo je da Vego ne navodi odakle mu podatak da je u srednjem vijeku postojalo muško ime *Počitelj*. To ime ne izgleda nimalo vjerojatno. Ali, sve da je i postojalo, Vegina teza ne bi bila mnogo uvjerljivija jer nema dokaza da je prvi ili ikoji drugi kastelan tih dvaju Počitelja nosio ime *Počitelj* ili sl.

2. Lingvisti Đuro Daničić, Tomo Maretić i Petar Skok uzimali su da se u početnoj sekvenciji ekonima *Počitelj* krije prefiks *po-*. U završnoj sekvenciji *-čitelj* nazrijevali su korijen **ski-* odnosno **či-* koji se danas javlja u riječima *počinuti* i *pokoj*.¹⁴ Jasnije rečeno, zaključivali su da je konim *Počitelj* nastao toponimizacijom nepotvrđene radne imenice **počitelj* izvedene od glagola *počiti*, prez. *počijem*, koji, po Maretićevu priznanju, »u historičko vrijeme po svoj prilici nije bio običan u narodnom jeziku« i koji je »u književni jezik prodro... iz crkvenoslavenskog«.¹⁵

Taj je toponim po Maretiću najprije označivao »kakvo počivalište za ljude, kakav pašnjak ili polje gdje stoka počiva«.¹⁶ Maretić mu nalazi semantičku paralelu u toponimima *Počivala* i *Plandište*,¹⁷ a Skok u toponimu *Durmitor* < lat. *dormitorium*.¹⁸

Zanimljivo je da se to mišljenje u osnovi slaže s pripovijedanjem puka u okolici hercegovačkoga Počitelja da je Počitelj dobio ime po tome što su kod njega »počivale lađe«.¹⁹ To je lijep primjer gdje se učena i pučka etimologija, neovisno jedna o drugoj, ne razilaze nego dopunjuju.

Nevolja je, međutim, u tome što su imenice na *-telj* radne imenice, tj. imenice koje, po Maretiću, »znače čovjeka koji čini ono što temeljni glagol znači«.²⁰ Dakle, nije jasno kako bi imenica **počitelj* kao radna imenica, koja je izvedena od perfektivnoga (!) glagola i nije nigdje po-

¹³ Usp. M. Vego, *Starost naselja i grada Počitelja na Neretvi*, Sloboda, god. 32, br. 32, Mostar, 9. kolovoza 1976, str. 6.

¹⁴ Usp. Đ. Daničić, *Osnove srpskoga ili hrvatskoga jezika*, Beograd 1876, str. 248; *RjJAZU*, s. v. *Počitelj* i *počiti*; P. Skok, *ERHSJ* (= *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 1—4, Zagreb 1971—1974), s. v. *čil*.

¹⁵ Usp. *RjJAZU*, s. v. *počiti*.

¹⁶ Usp. *RjJAZU*, s. v. *Počitelj*.

¹⁷ *Ib.*, s. v. *Počitelj*.

¹⁸ Usp. P. Skok, *ERHSJ*, s. v. *čil*.

¹⁹ Usp. M. Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, Sarajevo 1957, str. 91.

²⁰ Usp. T. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, II. izdanje, Zagreb 1931, § 356. 1.

tvrdjena, mogla postati imenom čak dvaju srednjovjekovnih gradova, od kojih onaj u Hercegovini po sudu povjesničara Vege datira tek iz XIV. ili XV. st.

3. Iznesenu tezu poznatih lingvista podvrgao je nedavno opravdanoj kritici Radoslav Matić, na petoj jugoslavenskoj onomastičkoj konferenciji, koja je održana u Mostaru u mjesecu listopadu g. 1983.

Matić je tom prilikom iznio i svoje mišljenje da se u ekonimu *Počitelj* krije nepotvrđeni apelativ **počitelj* kao izvedenica od kontinuantne prasl. **počisti*, prez. **počstō*. Taj je apelativ, po njegovim riječima, postojao »u sasvim normalnom značenju jedne radne imenice na *-telj* 'onaj koji nekog (nešto) poštuje', ali je upotrebljavan i u značenju »poštovana gospoda«.²¹ Matić pretpostavlja da su *Počitelj* u Lici i *Počitelj* u Hercegovini bili, još prije nego što su prvi put spomenuti u povijesnim dokumentima, znatniji centri slavenske kulture, mjesta u kojima su se okupljali učeni ljudi, »poštovana gospoda«. Zaključuje da su po toj »poštovanoj gospodi« — bolje rečeno, po tim »počiteljima« — nazvana i oba ta mjesta.²²

Već na samoj konferenciji Matićevo je mišljenje s pravom odbačeno. Nije prihvatljiva već prva premisa na kojoj zasniva svoju tezu. Ako je, naime, apelativ **počitelj* i bio živ i upotrebljavan u značenju 'onaj koji nekoga (nešto) poštuje, poštovalac, poštovatelj', ne može se prihvatiti pretpostavka da je taj apelativ upotrebljavan i u značenju 'poštovana gospoda'. Jer, kako je na konferenciji upozorio akad. P. Ivić, »sufiks *-telj* sugerira aktivan, a ne pasivan odnos«.²³ Ni pretpostavka o jednom i drugom *Počitelju* kao znatnijim centrima slavenske kulture prije njihova izlaska na povijesnu pozornicu nije nimalo prihvatljivija. Naime, u Lici se ime *Počitelj* najprije javlja ne kao ime nekoga naselja, u kojem bi mogao biti takav centar, nego kao ime nekakva posjeda (*terra Pochotil* = *terra Pochitel*) u blizini nekoga neimenovanoga grada (*castrum*).

3.

Mora se zaključiti da nijedan dosadašnji pokušaj tumačenja ekonima *Počitelj* nije bio uspješan. Treba dodati da je na spomenutoj petoj jugoslavenskoj onomastičkoj konferenciji bila stvorena atmosfera, osobito zaslugom onomastičara koji nisu skloni etimologiji i koji zaboravljaju da bez etimologije nema prave onomastike, kako je svako dalje istraživanje porijekla toga ekonima samo gubljenje vremena i dalje kompromitiranje ionako već dosta kompromitirane etimologije. Usprkos tome, iznijet ću ovdje svoje mišljenje o porijeklu i značenju toga ekonima.

I ja, kao i svi moji prethodnici osim Vege, mislim da ekonim *Počitelj* treba razdvojiti na dva elementa: početni *po-* i završni *-čitelj*. Samo, ja

²¹ Usp. R. Matić, *Toponim Počitelj*, Zbornik referata i materijala V jugoslavenske onomastičke konferencije, Posebna izdanja ANUBiH, knj. 70, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 13, Sarajevo 1985, str. 70.

²² *Ib.*, str. 70. i d.

²³ Usp. *Zbornik referata i materijala V jugoslavenske onomastičke konferencije*, Posebna izdanja ANUBiH, knj. 70, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 13, Sarajevo 1985, str. 103.

mislim da se u onome *po-* krije prijedlog *pod*, a u onome *-čitelj* jedna stara i dosad nezabilježena hrvatska tuđica u značenju 'kula, utvrda, grad'. Drugim riječima, mislim da je ekonim *Počitelj* nastao od toponimne sintagme **Pod čitelj* odnosno **Pod čiteljem* u značenju 'mjesto pod srednjovjekovnom utvrdom ili gradom, podgrađe'.

To bi značilo da je sam srednjovjekovni grad u oba današnja *Počitelja* prvotno označivan apelativom **čitelj*, odnosno toponimiziranim apelativom **Čitelj*, a manji ili veći prostor pod gradom, koji je prije pojave grada vjerojatno bio nenaseljen ili slabo naseljen, apelativom **podčitelj* > *počitelj*, odnosno toponimiziranim apelativom **Podčitelj* > *Počitelj*. Ubrzo se je ime podgrađa, kao ime koje je fonetski proces za mnoge u okolici grada učinio etimološki posve neprozirnim, lako moglo nametnuti i kao ime grada, svakako lakše nego što se je u novije doba toponim *Potomnje* ili *Potomje* (<*Pod /svetim/ Tomom*) nametnuo kao ime cijelom jednom selu na poluotoku Pelješcu.

Takvu tumačenju snažno govori u prilog već istaknuta činjenica da se u Lici toponimom *Počitelj* isprva, točnije g. 1263, ne označuje grad, nego neka zemlja, neki posjed ličkoga kneza Petra, posjed koji je svojedobno bio oduzet zbog potreba (*pro munitione faciēda*) obližnjega, po imenu nepoznatoga kraljevskoga grada, bez sumnje grada koji je kasnije postao poznat pod imenom *Počitelj*.

4.

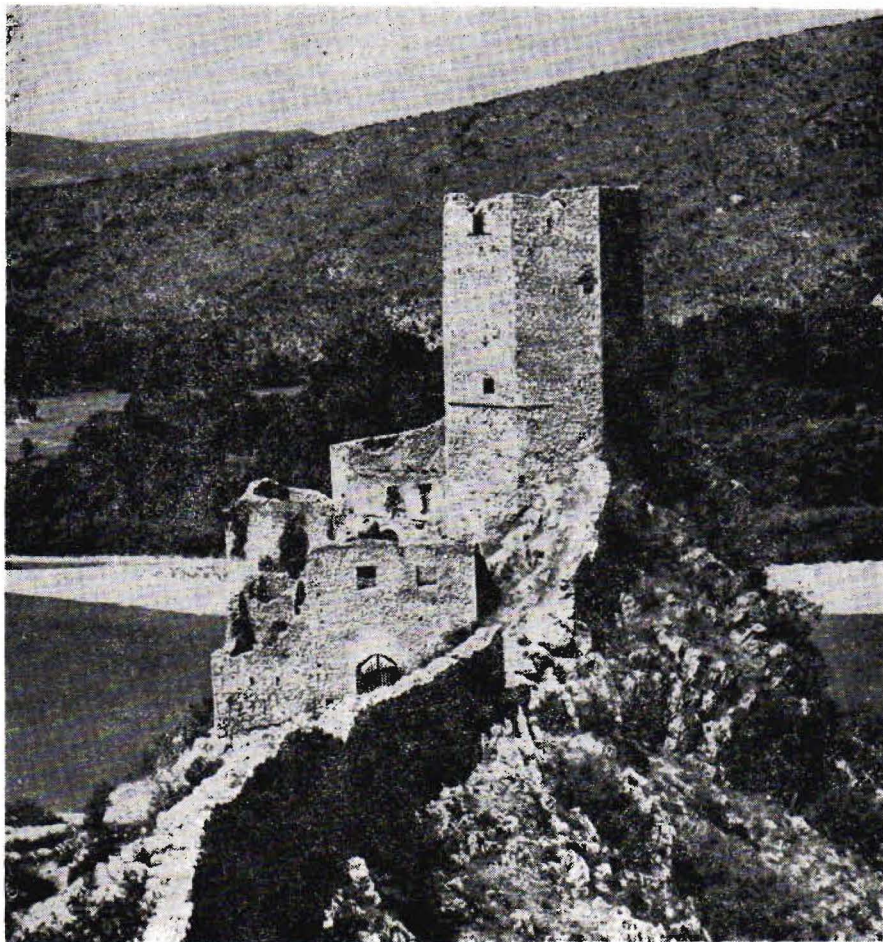
Apelativ **čitelj* 'kula, utvrda, grad', koji se, kako mislim, čuva u ekonimu *Počitelj*, zagonetan je samo na prvi pogled. Izvor mu treba tražiti u talijanskom jeziku, u apelativu od kojega je u suvremenom talijanskom književnom jeziku nastala riječ *cittadella*.

Poznato je da je talijanska riječ *cittadella*, koja je potvrđena od XIV. st., izravno ili neizravno prodršla u mnoge evropske jezike (usp. fr. *citadelle*, šp. *ciudadela*, pg. *ciadela*, njem. *Zitadelle*, engl. *citadel*, rus. *цитадель*, polj. *cytadela*).²⁴ Treba istaći da je ona u najpoznatijem talijanskom etimološkom rječniku, Battistijevu i Alessijevu, protumačena kao deminutiv od starijega *cittade*.²⁵ To tumačenje ne mogu prihvatiti. Ne mogu ga prihvatiti zato što je ta riječ u hrvatskim latinskim dokumentima iz XIII—XV. st. potvrđena i u obliku *citatella* i oblicima *civitella*, *civitatela* i *civitatella*.²⁶ Ona je, dakle, morala nastati od starijega oblika *citatella*, a taj oblik, opet, od starijega *civitatella*, koji je, očito, izveden od *civitate* s pomoću deminutivnoga nastavka *-ella*.

²⁴ Usp. W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Vierte Auflage, Heidelberg 1968, s. v. *civitas*; C. Battisti-G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, II, Firenze 1951, s. v. *cittadella*; M. Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1953, s. v. *цитадель*.

²⁵ Usp. C. Battisti — G. Alessio, o. c., s. v. *cittadella*.

²⁶ Usp. *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae*, vol. I—II, Zagreb 1973—1978, s. v.

Počitelj na Neretvi, citadela

(Usp. S. Ćirković, Istorija srednjovekovne bosanske države, Beograd 1964, str. 336a.)

Dok je u talijanskom jeziku još živjela u obliku *citatella*, mogla je, kao kulturna riječ, lako dospjeti i u jezik hrvatskoga puka: *citatella* > **čitatelj* (usp. *gradella* > *gradelj*)²⁷ > **čitetelj* (usp. *prijatelj* > *prijatelj*)²⁸ > (haplogologijom) **čitelj*.

Čini se, međutim, da apelativ **čitelj* koji se može otkriti u ekonimu *Počitelj* nije u hrvatski jezik dospio izravno iz talijanskoga jezika. Da je u nj dospio izravno, nosio bi, bez sumnje, akcenat **čitelj*, pa bi se ekonim u starije doba izgovarao u obliku **Počitelj*, a u današnje — u obliku **Počitelj*. Međutim, i ime ličkoga i ime hercegovačkoga mjesta izgovara se danas, kako sam već kazao, u obliku *Počitelj*, gen. *Počitelja*.

Današnji akcenat ekonima *Počitelj* vodi do zaključka da je tuđica **čitelj* nekad bila prihvaćena ne u obliku **čitelj* nego u obliku **čitelj* i da se je govorilo **Pod čitelj* i **Pod čiteljem*. Dakle, mora biti da je talijanska riječ *citatella* dospjela u naš jezik preko jezika koji ima akcenat na prvom slogu. To praktično znači da je u nj dospjela preko mađarskoga jezika, tj. ovako: tal. *citatella* > mađ. **csitatel* > hrv. **čitelj*. Riječ **čitelj* bila bi, dakle, u hrvatskom jeziku hungarizam, iz istoga terminološkoga područja iz kojega i hungarizam *varoš* < mađ. *város*.

Doduše, ni mađarski oblik **csitatel* ili sl. nije nigdje potvrđen. U Bartalovu rječniku srednjovjekovnoga mađarskoga latinizata zabilježeni su samo oblici *citadela*, *citadella* i *cittadella*.²⁹ U velikom mađarskom etimološkom rječniku potvrđeni su samo oblici *citadella*, *cittadella* i *tzitadell*, i to od XVIII. st.³⁰ Na vjerojatnost njegova nekadašnjega postojanja u tome jeziku upućuje, međutim, činjenica da su Mađari već od svoga doseljenja u panonsku ravnicu često dolazili u dodir s Talijanima, posebno za svojih ratničkih pohoda u Italiju u prvim desetljećima po doseljenju i za dugotrajne borbe s njima na južnim granicama ugarsko-hrvatske političke zajednice formirane g. 1102.

Južni su Hrvati mogli taj mađarski talijanizam lako preuzeti samo preko vojske i vojne administracije. To znači da su ga u prvom redu mogli preuzeti u okolici srednjovjekovnih gradova, posebno na područjima na kojima su građeni novi gradovi.

5.

Smije li se, međutim, tvrditi da su baš oba srednjovjekovna grada *Počitelj* podigli ugarsko-hrvatski vladari? Mislim da smije.

²⁷ Usp. *RjJAZU*, s. v. *gradelj*, s potvrdom iz Belostenčeva rječnika. — Ovdje podsjećam da je palatalizacija latinskih velara *c*, *g* u poziciji ispred *i*, *e*, *y* prastara pojava u talijanskom jeziku, začeta, izgleda, već u vulgarnolatinskom. (Usp. P. Skok, *Osnovi romanske lingvistike*, sv. 1—3, Zagreb 1940, § 352. i 368.)

²⁸ *Ib.*, s. v. *prijatelj*, s potvrdom iz djela B. Leakovića (kraj XVIII. st.) i narodnih govora.

²⁹ Usp. A. Bartal, *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae*, Leipzig 1901, s. v.

³⁰ Usp. *A magyar nyelv történeti — etimológiai szótára*, knj. 1, Budimpešta 1967, s. v. *citadella*.

Kad je riječ o Počitelju u Lici, treba reći da je povjesničarka Nada Klaić to naslućivala i na osnovi spomenute isprave kralja Bele IV. iz g. 1263. Njoj ta isprava govori »da se šezdesetih godina Bela IV bavi mišlju kako bi prekovelebitske krajeve, posebno Liku, utvrdio« i »nastoji u toj dalekoj provinciji organizirati i vojničku službu prema poznatom arpadovskom sistemu kastrova«.³¹

Treba podsjetiti da se u toj ispravi grad u Lici zapravo i ne spominje drugačije nego kao *castrum*, jer se u njoj ime *Počitelj* odnosi na posjed. To govori da mu vlastito ime, bar u kraljevskoj kancelariji, još nije bilo ustaljeno, odnosno da je sagrađen nedavno. Ime posjeda Počitelja govori, s druge strane, da je taj grad u isto doba okolno stanovništvo zvalo imenom **Čitelj* ili **Čitetelj*, tj. toponimiziranim adaptiranim mađarskim apelativom u kojemu je mađarska administracija vjerojatno i dalje prepoznavala dobro poznati apelativ u značenju 'castrum'. U svakom slučaju, nema sumnje da ga je gradió kralj Bela IV, kralj koji je, kao bjegunac pred Tatarima dvadesetak godina prije te isprave, snažno osjećao potrebu da gradnjom novih gradova što više utvrdi svoju zemlju.

Kad je riječ o Počitelju u Hercegovini, treba podsjetiti da je povjesničar Marko Vego zaključivao kako na tom mjestu u XII. st. nije bilo ni naselja ni grada pod tim imenom.³² Primjenom iste logike dolazi se do zaključka da takva naselja ili grada nije na istom mjestu bilo ni oko g. 1253, jer se tada na tom području spominju mjesta s drugim imenima.³³ Sam Vego smatra vjerojatnim »da je utvrda, grad Počitelj u minijaturi sagrađen 1330. godine« i da ga je sagrađio bosanski ban Stjepan II. Kotromanić.³⁴

Da je Počitelj stvarno sagrađen u razdoblju od sredine XIII. do sredine XIV. st., doista se ne bi moglo govoriti o tome da ga je sagrađio ugarsko-hrvatski kralj jer se Humska zemlja u tome razdoblju nije nalazila u njegovoj vlasti. Međutim, poznato je da je ugarsko-hrvatski kralj Ludovik I. (1342—1382) g. 1357. zadobio dio Humske zemlje i da je taj dio ostao u granicama ugarsko-hrvatske države do g. 1387, dakle punih trideset godina. Povjesničar Šišić iznosi da je g. 1357. kralj Ludovik I. primorao mladoga bosanskoga bana Tvrtka »da mu preda u ime miraza banice Jelisavete svu sjevernu Humsku zemlju između Neretve i Cetine«.³⁵ Dokle je točno dopirala vlast ugarsko-hrvatskoga kralja u Humskoj zemlji ne može se ipak odrešito reći. Zato se smije pretpostaviti da je kralj Ludovik I. tada bio zadobio i područje oko današnjega Počitelja na lijevoj obali Neretve. Akcenat *Počitelj*, koji sugerira postojanje hrvatskoga hungarizma **čitelj* (< mađ. **csitatel* < tal. *citarella*), samo potvrđuje tu pretpostavku.

³¹ Usp. N. Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*, I. izdanje, Zagreb 1976, str. 378.

³² Usp. tekst na koji se odnosi bilj. 13.

³³ Usp. S. Novaković, *Zakonski spomenici srpskih država srednjega veka*, izd. SKA, Beograd 1912, str. 600.

³⁴ Usp. M. Vego, *Starost naselja i grada Počitelja na Neretvi*, Sloboda, god. 32, br. 32, Mostar, 9. kolovoza 1976, str. 6.

³⁵ Usp. F. Šišić, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, Zagreb 1962, str. 211.

Srednjovjekovni grad Počitelj u Hercegovini sagrađio je, dakle, ugarsko-hrvatski kralj u razdoblju od g. 1357. do 1387. Izgleda najvjerojatnije da ga je sagrađio sam kralj Ludovik I, i to ubrzo poslije g. 1357.

6.

Sve, dakle, upućuje na zaključak da je u XIII. i XIV. st. u hrvatskom jeziku, bar u okolici novih gradova, živio i hungarizam **čitelj* < mađ. **csitatel* < tal. *citatella* 'cittadella' i da je ekonim *Počitelj* nastao pojednočlanjivanjem toponimne sintagme **Pod čitelj* odnosno **Pod čiteljem*.

U vezi s tom etimologijom treba, međutim, upozoriti i na podatak povjesničara Marka Vege da se u povijesnim dokumentima Počitelj u Hercegovini spominje i pod imenom *Sotto cittadela*: »Posichell (= Poci-tell, Sotto cittadela, Počitelj na Neretvi«. ³⁶ Reklo bi se da to ime potječe iz prvih godina hercegovačkoga grada Počitelja, iz vremena u kojem je paralelno živjelo i istoznačno hrvatsko ime **Pod čitelj* ili **Pod čiteljem*. Taj bi podatak, dakle, snažno govorio u prilog iznesenoj etimologiji. Nevolja je, međutim, u tome što Vege ne spominje nikakva izvora za svoju konstataciju. Zato će se o njoj moći govoriti s većom sigurnošću tek kad se takvi izvori pronađu.

Résumé

UNE OPINION SUR LE TOPONYME POČITELJ

Le toponyme *Počitelj* est confirmé seulement à Lika et en Herzégovine: en Lika en 1263 (à cette date en tant que nom d'un territoire, depuis 1332 en tant que nom du château) et en Herzégovine depuis 1444 (depuis lors en tant que nom du château). Jusqu'ici ce toponyme a été expliqué de trois manières différentes: 1° par un anthroponyme non attesté *Počitelj* (Marko Vege), 2° par un appellatif non attesté *počitelj* au sens »lieu de repos, lieu de repos pour le bétail (à l'ombre)« (Đuro Daničić, Tomo Maretić, Petar Skok), 3° par un appellatif non attesté *počitelj* au sens »respectables messieurs« (Radoslav Matić). Aucune de ces dérivations n'apparaît pas assez plausible.

Est-ce que le toponyme *Počitelj* pourrait être expliqué d'une manière plus acceptable? Ici, on démontre d'abord en contradisant aux étymologues italiens Carlo Battisti et Giovanni Alessio que le mot italien *cittadella* < *citatella* < *civitatella*. Ensuite on vient d'établir que le mot italien *citatella* > hongrois **csitatel* > croate **čitelj*. En définitive, on va conclure que le toponyme *Počitelj* provient d'une univerbisation du syntagme toponymique **Pod čitelj* (**Pod čiteljem*) »Pod citadelu (Pod citadelom) = Sous la citadelle«.

³⁶ Usp. M. Vege, *Iz historije srednjovjekovne Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1980, str. 469.